

VERANTWOORD OMGAAN MET GIFSLANGEN.

Door: Walter K. Getreuer, Van Bossestraat 64,
2613 CS Delft.

Inhoud: Inleiding - Gifslangen en de Nederlandse gemeenten - Het begin - Gifslangen en verzekeringen - Hanteren van gifslangen - Koppen tellen - Handschoenen - Oefening baart kunst - Conclusie - Literatuur.

INLEIDING

Aan het houden van gifslangen kunnen risico's verbonden zijn, dat weet iedereen. Het is dan ook van belang dat de houder(-ster) van gifslangen deze risico's op een aanvaardbaar minimum houdt. Zoals bekend, ons leven is vol met gezondheids- en levensbedreigende zaken, zoals het verkeer, elektriciteit, gas, huishoudmiddelen, huisdieren, etc. etc. Wij hebben ermee leren leven en kunnen ermee omgaan, dit voornamelijk dankzij het feit dat er in onze opvoeding op gewezen wordt hoe het één en ander te voorkomen of doordat de overheid ons verplichtingen oplegt (denk bijvoorbeeld aan het rijbewijs) om die risico's tot een algemeen aanvaardbaar minimum te reduceren. De praktijk leert helaas dat er met gifslangen soms nog lichtzinnig wordt omgesprongen. Ik hoop dat de in dit artikel gegeven aanwijzingen kunnen leiden tot een verantwoord houden van gifslangen.

GIFSLANGEN EN DE NEDERLANDSE GEMEENTEN

In het merendeel van de Nederlandse gemeenten is het houden van gevaarlijke dieren beperkt door een zogenaamde "algemene politieverordening", de A.P.V. Het is veelal mogelijk een ontheffing op deze A.P.

V. te verkrijgen, mits men aan de bij de onthef-
fing verbonden voorwaarden voldoet. Een aantal ge-
meenten heeft de richtlijnen uit het eerder door
mij geschreven stukje (Getreuer, 1982) en uit een
recent artikel van Van Woerkom & Stoel (1985) als
voorbeeld genomen bij het al dan niet verlenen van
een vergunning tot het houden van gifslangen.
Bekijk in deze artikelen of globaal aan het ge-
schetste profiel voldaan wordt. Zo ja, dan zal de
toekenning van een vergunning naar alle waarschijn-
lijkheid geen probleem zijn.
Het kan ook zijn dat er in Uw gemeente geen bepa-
lingen gelden. Kortom, informeer vooraf of derge-
lijke bepalingen van kracht zijn in uw woonplaats.
Dit kan een hoop ellende en teleurstellingen be-
sparen.

HET BEGIN

We kunnen een nog zo goed beveiligd gifslangenter-
rarium hebben, kasten vol hulpmiddelen en toch nog
steeds onverantwoord bezig zijn met het houden van
gifslangen. Het op ondeskundige wijze omgaan met
dit soort dieren is al meermalen de oorzaak van
een beet geweest. Aan de hand van een aantal prak-
tijkvoorbeelden wordt aangetoond waar het mis ge-
gaan is en vooral hoe het één en ander voorkomen
had kunnen worden.

Als men begint met het houden van gifslangen moet
men zich realiseren dat vroeg of laat het dier eens
ter (blote) hand genomen moet worden. Een ziek
dier, of een dier dat aan parasieten lijdt zullen
we toch moeten behandelen, of niet soms?

Een gifslang uit een zakje in een terrarium schud-
den is geen kunst maar de slang uit het terrarium
vangen voor bijvoorbeeld medische verzorging ver-
eist een bepaalde kundigheid. Het beetpakken van
een gifslang berust niet op durf, maar op weten

wat u doet om het risico van een beet uit te sluiten. Denken dat jou niets overkomt berust op hoogmoedswaanzin.

Het houden van gifslangen begint met de aanschaf van zo'n dier. Het verantwoord omgaan met gifslangen moet hier al zijn start hebben.

Zoals natuurlijk altijd heeft de aspirant koper zich van te voren uitgebreid georiënteerd op het gebied van de te kopen gifslang(en) en zich goed voorbereid op het houden van de gifslang(en).

Kortom, men is bewust bezig! Toch gaat het bij de aanschaf van de gifslang vaak al goed fout. Door het, veelal, ontbreken van goede vangmiddelen, slangenzakken en dergelijke wordt de gifslang op zeer klungelachtige wijze in een doosje of zakje gemanoeuvreed. Het liefst wordt er dan zelfs meer dan één dier per zakje of doosje verpakt. Met niet giftige slangen is dit al een probleem. Met gifslangen is dit zelfs gevaarlijk. Proberen koste wat het kost een gifslang in een klein doosje of zakje te manoeuvreren met een in de haast geïmproviseerde slangestok, gefabriceerd uit kleerhangers en een bezemsteel is vragen om moeilijkheden.

Ga goed voorbereid op stap. Neem ruime, liefst fel gekleurde (bijvoorbeeld rode) slangenzakken mee, een beugel om de zakken in op te hangen, gemaakt uit bijvoorbeeld een badmintonracket. Een stevige slangestok mag eveneens niet ontbreken evenmin als een goed afsluitbare koelbox, voorzien van ventilatiegaten, om de dieren in te vervoeren. Iets wat iedereen logisch vindt om te doen, maar wat regelmatig verzuimd wordt is de slangenzak te controleren op gaten of los stiksel, alvorens de gifslang in de zak te doen. Sluit de zak af met een stevig touw, zorg hierbij dat er boven deze sluiting voldoende ruimte overblijft om de zak beet te pakken. Pak nooit een zak met daarin een gifslang onder de knoop beet, u zou niet de eerste zijn die zo een

beet opliep.

Bij de verkoop van gifslangen, bijvoorbeeld op verenigingsbijeenkomsten, is het altijd raadzaam om de dieren duidelijk herkenbaar te verpakken, in bijvoorbeeld rode zakken met daaraan een label met daarop vermeld de inhoud van de zak, in het nederlands en in het latijn. Vergeet niet dat u als eigenaar van zo'n dier te allen tijde verantwoordelijk bent voor de (nare) gevolgen, ten opzichte van derden, die uw dier kan veroorzaken. In de nederlandse wetgeving is een eigenaar van een dier in eerste instantie altijd schuldig aan het ongeval, tenzij deze kan aantonen al het redelijk mogelijke ondernomen te hebben om een ongeval te voorkomen. Bijvoorbeeld door het dier goed op te sluiten, te waarschuwen het niet aan te raken (bijvoorbeeld de rode zak) etc. Verzuimt de eigenaar dit, dan zal het bij een ongeval nog een lastig pakket worden om te bewijzen dat de eigenaar van het dier vrijuit gaat.

GIFSLANGEN EN VERZEKERINGEN

Het is zondermeer aan te bevelen in de W.A. polis te laten vermelden dat er gifslangen gehouden worden. De poliskosten zullen wellicht met een aantal tientjes per jaar naar boven gaan maar je kan er een hoop (persoonlijke) ellende mee voorkomen. Met name de RVS is, door haar jarenlange ervaring met de slangenexpo "SERPO", de aangewezen verzekeringsmaatschappij waar men zich, hiervoor, tot kan wenden. Er moet rekening gehouden worden met het feit dat de verzekeringsmaatschappij eisen kan stellen aan bijvoorbeeld het aantal te houden gifslangen, het verblijf etc. De premie zal navenant aan de eisen variëren.

Even terzijde: Het is overigens altijd aan te bevelen een W.A. verzekering te nemen als er dieren gehouden worden. Een kostbaarhedenverzekering met

daarin vermeld de dieren die gehouden worden, blijkt met het toenemend aantal diefstallen van slangen, tegenwoordig ook geen overbodige luxe meer te zijn.

HANTEREN VAN GIFSLANGEN

Om het risico van een beet zo klein mogelijk te houden proberen we de dieren zo min mogelijk te hanteren.

Pak een gifslang zo min mogelijk achter de kop beet. Het zal duidelijk zijn dat een dier dat direct achter de kop beetgepakt wordt, zich sterk bedreigd voelt en zich ook fanatiek zal proberen te verdedigen.

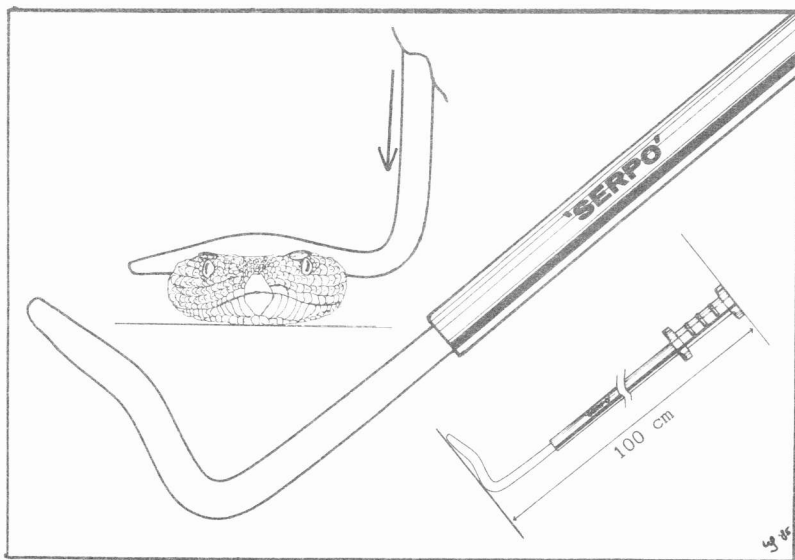
Moeten we dieren slechts hanteren om het terrarium te verschonen of om de dieren in een ander terrarium onder te brengen, dan gaan we als volgt te werk.

- Ratelslangen en adders hebben in de regel last van hoogtevrees, maak hier gebruik van door de dieren met behulp van een haak, die halverwege onder het lichaam van de slang geschoven wordt, het dier snel (ongeveer 50 cm) van de grond te lichten. Zware slangen als pofadders en grote ratelslangen moeten we met behulp van twee haken optillen.

- Cobra's, mamba's en dergelijke laten zich niet zonder meer op deze manier hanteren daar zij geen last van hoogtevrees hebben. Zij laten zich van de haak vallen of kruipen via de stok naar boven. Door een aan één zijde gesloten kartonnen koker in het terrarium te leggen kunnen we op veilige wijze mamba's verplaatsen. We wachten tot de dieren zich in de koker verstopt hebben. Met een lange tang plaatsen we een stop of iets dergelijks op de open zijde van de koker. Denk aan ventilatie! De op deze wijze gevangen slang(en) kunnen we nu eenvoudig verplaat-

sen. De truc met de koker werkt ook goed met cobra's. Cobra's laten zich ook goed op een stok verplaatsen mits we de cobra in haar bewegingsvrijheid belemmeren. Cobra's zijn visueel ingesteld, dat wil zeggen dat ze weinig of nagenoeg niet op aanrakingsprikkels reageren. Door de cobra met behulp van de eerder genoemde haak op ongeveer een derde van haar lichaamslengte vanaf de kop op te lichten en met de vrije hand de staart beet te pakken voorkomen we dat de slang kan vluchten.

Een goede haak kan gemaakt worden uit een stevig stukje gebogen metaal dat op stevige wijze aan de top van een metalen buis of stok bevestigd wordt. Het spreekt voor zich dat de lengte van de stok zo lang is, dat met de handen buiten het bereik van de gifslang gebleven wordt.

De ideale slangenstok. Door de haak op deze wijze te buigen wordt voorkomen dat bij fixatie van de kop van de slang, het dier zijwaarts kan wegglijpen.

Gedeponeerd ontwerp "SERPO" 1981.

Door het goedaardig karakter van de meeste gifslangen worden maar weinig mensen, tijdens het beetpakken achter de kop, gebeten, terwijl daar alle gelegenheid voor was.

Gifslangen worden vaak op verschillende, verkeerde manieren beetgepakt. De zeer misleidende afbeeldingen in boeken, waar de tanden van de gifslang getoond worden, worden vaak als voorbeeld genomen hoe een gifslang beetgehouden zou moeten worden. Men vergeet dat voor dit soort opnamen veelal dode dieren gebruikt worden. De wijze waarop deze dieren beetgehouden worden, zal bij levende dieren zeker in een beet resulteren. In "Snakes and snakebite" (Visser & Chapman, 1978) staan op pagina 6 een aantal afbeeldingen waar iemand de giftanden van een pofadder laat zien. Met de wijsvinger wordt de onderkaak van de slang naar onder gedrukt en met een pincet wordt een giftand naar voren getrokken. Wie dit nadoet met een levende gifslang, wordt zeker gebeten. In hetzelfde boek wordt op pagina 50 een kaapse cobra (*Naja nivea*) beetgehouden. Met de duim op de kop van het dier en met de volle hand om de hals van het dier. Een dergelijke manier van beethouden gaat bij een cobra (proteroglyf) maar geeft bij een solenoglyfe slang (adders, ratelslangen en dergelijke) ernstige problemen. Door de beweeglijkheid van de kaken en de scharnierbare giftanden van solenoglyfe slangen zijn deze in staat hun giftanden langs hun onderkaak naar buiten te scharnieren of zelfs dwars door hun onderkaak een tand in hun belager te drijven. Een terrariumhouder in de randstad heeft dat aan den lijve ondervonden met een zandadder (*Vipera ammodytes*). De gevolgen van de beet waren gelukkig niet al te ernstig.

Moet een gifslang om wat voor reden dan ook achter de kop gepakt worden, dan is het zaak de slang vlot en resoluut te pakken nadat we de kop met behulp van een stok of haak tegen de grond gedrukt

hebben. Kies hiervoor een stevige, vlakke ondergrond. Druk niet te hard, menige slang heeft dit al moeten bekopen met zwaar gekneusde wervels of zelfs met een gebroken nek.

Nadat de kop goed geïmmobiliseerd is plaatsen we eerst de wijsvinger boven op de kop, vlak achter de ogen, met de duim en middelvinger pakken we de nek, vlek achter de kaken beet. Met de ringvinger en de pink wordt de hals van de slang ondersteund. Met de vrije hand pakken we het dier halverwege het lichaam beet. Een assistent kan eventueel de cloaca dichtdrukken om een smeerboel te voorkomen. Licht nimmer een slang alleen aan de kop op. Het is zaak de vingers in éénmaal in de juiste positie achter de kop te plaatsen. Wees er op bedacht dat door de enigszins krampachtige houding van de vingers die de kop van de gifslang vasthouden, kramp en gevoelloosheid kan optreden waardoor de greep onzeker kan worden.

Om het dier zo min mogelijk te verstoren en haar niet de gelegenheid te geven een gerichte verdediging uit te voeren is het van belang het dier zo vlot mogelijk te vangen.

Wellicht ten overvloede: mocht het terrarium door meer dan één slang bewoond worden, haal dan eerst de te vangen gifslang met de haak uit het terrarium en vang haar op de aangegeven wijze op de grond. Vergeet niet het terrarium af te sluiten. Mamba's laten zich het best pakken door het dier eerst in een koker te laten kruipen waar we aan één zijde een lange ruime slangenzak bevestigd hebben. Nadat de slang in de koker gekropen is en we de koker afgesloten hebben, schudden we de mamba in de slangenzak die we dichtbinden en vervolgens van de koker afnemen. Door de slangenzak tegen een glasplaat, met daarachter een lamp, te plaatsen kunnen we de kop van het dier door de zak heen met een stok immobiliseren, de slang kan dan

door de zak heen achter de kop gepakt worden. Bij het terugzetten in het terrarium van de gifslang laten we eerst het lichaam van de slang voor het grootste gedeelte op de bodem van het terrarium rusten. De kop houden we op ongeveer een derde van de lichaamslengte van de slang boven de bodem. Door bij het loslaten van de kop deze enigszins (niet te hard) van u af te werpen en tegelijkertijd uw hand uit het terrarium terug te trekken, loopt u geen kans alsnog door de slang gebeten te worden.

KOPPEN TELLEN

Maak er een goede gewoonte van om alvorens het gifslangenterrarium te openen te kijken waar alle bewoners zich bevinden. Aan de hand van de twee praktijkvoorbeelden (uit Nederland) zal duidelijk zijn waar deze aanwijzing goed voor is.

- Zo werd een liefhebber in het noorden van het land in de schouder gebeten door een bamboeadder (*Trimeresurus sp.*). De slang lag op een richeltje vlak boven de schuifruit. Bij het voorover buigen in het terrarium beet de slang in de schouder toe. Afgezien van het feit dat het pijn doet kan de beet van zo'n dier geen kwaad.

- Een liefhebber uit de Randstad had in Thieme's terrariumgids gelezen, dat ratelslangen een hekel aan vocht hebben. Hij trok hier de (verkeerde) conclusie uit, dat zijn prairieratelslangen (*Crotalus viridis*) zich dan ook niet verscholen zouden houden op een vochtige plek in het terrarium. Bij het uitgraven van een plant op deze vochtige plek werd hij door een daar verscholen prairieratelslang gebeten. Dankzij adequate medische hulp in het Dijkzicht ziekenhuis te Rotterdam kreeg de, op zich ernstige, beet een gunstige afloop.

Fig. 1-4. Veilig een gifslang (*Bitis arietans*) oppakken / How to pick up a poisonous snake safely.
Foto's: W.K. Getreuer.

HANDSCHOENEN

Ten onrechte wordt er nogal veel vertrouwen in handschoenen gesteld. Zelfs dikke leren handschoenen bieden onvoldoende bescherming tegen de beet van solenoglyfe slangen. De snelheid en de kracht waarmee dit soort slangen op hun prooi c.q. belager toebijten, kunnen we vergelijken met een speld die we met een slag door leer heen drijven. U zult merken dat de speld met relatief gemak zelfs door dik leer heen gaat. Voor de giftanden van een (met name solenoglyfe) gifslang geldt dus hetzelfde. In België is de eigenaar van een openbare reptiëncollectie, dwars door een handschoen heen, in de bovenkant van zijn hand gebeten door een McMahons adder (*Eristicophis macmahoni*). Op het stijf blijven van de gewrichten na, heeft de man, na toediening van *Echis*-serum, geen verdere nadelige gevolgen van de beet overgehouden. Kortom vertrouw niet zonder meer op handschoenen.

OEFENING BAART KUNST

Alvorens over te gaan tot het hanteren van gifslangen is het raadzaam de kneepjes van het vak te oefenen met niet-giftige slangen. Agressieve slangen als cooks boa's (*Corallus enydris cooki*) en dergelijke lenen zich daar prima voor. Ga serieus te werk, denk niet dat doe ik even. Het is meermalen voorgevallen dat men tijdens dit oefenen gebeten werd. Dit is alleen maar pijnlijk, bij een gifslangebeet liggen de zaken echter geheel anders. Wees erop bedacht dat ondanks het feit dat het "droog" oefenen goed gaat, het voor het eerst hanteren van een gifslang gepaard gaat met spanningen en dit de kans op fouten vergroot. Bereid je goed voor en neem er de tijd voor. Haastwerk, omdat er bijvoorbeeld nog een trein gehaald moet worden, is uit den boze. Werk altijd met z'n tweeën, het is

onmogelijk een gifslang goed beet te houden en tegelijkertijd het dier te sonderen of medisch te verzorgen, laat dit aan de assistent over. Degene die de kop vasthoudt moet oppassen, dat de kop niet in de buurt van bijtbare objecten komt. Zo werd in het oosten van het land iemand door een monocle cobra (*Naja naja kaouthia*) in de duim gebeten, ondanks het feit dat het dier met de andere hand op de juiste wijze werd vastgehouden.

CONCLUSIE

De praktijk leert, dat veel gifslangebeten voorkomen hadden kunnen worden. Slordigheid en nonchalance zijn vaak de aanleiding tot ongelukken. Het zal duidelijk zijn dat de gifslanghouder(-ster) te allen tijde van diens verantwoordelijkheid bewust moet zijn. Net zo min als auto's, wapens, gereedschap, etc. behoren gifslangen tot de categorie onschuldig speelgoed en zal er dus overeenkomstig gehandeld moeten worden.

LITERATUUR

- Getreuer, W.K., 1982. Gifslangen in het terrarium, wel of niet verantwoord? / Keeping poisonous snakes in a terrarium; a matter for concern? Litt. Serp., Vol. 2 (6): 262-271.
- Sutherland, Struan K., 1985. Eerste hulp bij een gifslangebeet. Litt. Serp., Vol. 5 (2): 73-77 / Eng. ed.: 71-75.
- Woerkom, A.B. van & P.B. Stoel, 1985. Richtlijnen veiligheidseisen voor het houden van gifslangen. Litt. Serp., Vol. 5 (3): 86-91 / Eng. ed.: 82-87.

Visser, John & David S. Chapman, 1978. Snakes and snakebite. C. Struik Publishers. Pp. 1-152.